

Jat. 11. 10. 1955.

URJALAN LAUKEELAN KUULANMÄEN rautakautisen kalmiston
kaivaus 12/7.-21/7 1954.

Anna-Liisa Hirviluoto.

Urjalan Laukeelan Kuulaanmäen rautakautisen kalmiston kaivaus
12/7. - 21/7. 1954.

Liitteenä: 5 karttaa ja 14 valokuvaa
(levyt 18749-18762)

Kesällä 1953 suoritettiin Urjalan kirkonkylässä muutamien rautakautisten raunioiden tutkiminen uuden kunnalliskodin rakennustyömaalla, jonka yhteydessä intendentti J. Leppäaho kiinnitti huomiota viereisessä Ali-Uotilan haassa olevaan kumpurykelmään. Siellä varsinkin Kuulaanmäen länsirinteellä sijaitseva raunio näytti rautakautiselta kalmistolta. Paikan - rökkiön - tutkimisen suoritti allekirjoittanut heinäkuussa 1954. Tarvittavan työvoiman kustansi Urjalan kunta.

Kuulaanmäki sijaitsee entisen Vanhänjärven luoteispään pohjoisrannalla, pitäjän kirkosta n. kilometrin verran etelään kunnan ja Ali-Uotilan rajalla, niin että suurin osa siitä kuuluu jälkimmäisen omistukseen. Kyseessä on pitkänomainen luontainen hiekkakumpu (koko = 34 x 25 x 2 m) (valok.18749- 18750), jonka melko jyrkälle länsirinteelle on ladottu kiviraunio. 15 cm paksun turvekerroksen poiston jälkeen saatoin todeta sen pyöreäksi rökkiöksi (6 x 6 m), jonka reunoja osittain kiersi isot maakivet. Keskustassa oli pinempää kiveystä, paikoitellen jopa neljässä, viidessä kerroksessa, sekä niiden välissä melko runsaasti maata. Kiveys on ladottu haudan pohjoispuoliskolla kohoavan suuren, kuumuudesta halkeilleen maakiven varaan. Kalmiston länsireunalla kohoaa toinen korkea maakivi, joka estää rökkiön vierimästä rinnettä alas. Kiveyksen rakenteessa kiinnitti edelleen erityisesti huomiotani ruutu III f:n kohdalla oleva pyöreä kivistä. Sen keskellä kohosi

litteä, sileäpintainen pystykivi.

Raunion päällä, samoinkuin muuallakin Kuulaanmäen rinteillä on 10 cm:n vahvuinen nokikerros. Tämä saattaa olla jätteenä Kuulaanmäellä poltetuista helkavalkeista, joiden vanhat urjalaiset kertoivat paikalla palaneen. Kalmiston pintakivien välistä ja varsinkin reunakiveyksen ulkosivustalta löytyi runsaasti erilaatuisiin saviastioihin kuuluneita palasia, savihyrän kappaleita sekä eläinten luita ja hampaita. Hyvin vahva tämä peijäiskerros oli kalmiston länsipäässä ison maakiven ja reunakivien välisessä sokkelossa (ruudut I d ja I e). 10 cm:n vahvuista mustaa nokikerrosta ja ruutujen II, IIIe:n ^{-reunoja} pohjoislukuunottamatta oli maanlaatu ruuduissa I, II, III e ja I, II, III f kivien välissä puhdasta hiekkaa tai osittain noetonta tummaa multaa. Näistä ruuduista saatiin myös kalmiston ainoat esine- ja luulöydöt. Toisen kolmannen ja neljännenkin kivikerroksen alta tuli esiin poltettua luuta eri ruuduista seuraavissa määrissä: Ie 15 gr., IIe 305 gr., II f 32 gr., III f 518 gr ja ruutu IIIe 353 gr. Sen sijaan löydettiin vahva nokialue ruuduissa II, III ja IV d sekä ruutujen II, III e:n pohjoisreunoilta. Poltettuja luita oli täältä tuskin nimeksi. Vahvasta paikotellen jopa $\frac{1}{2}$ m:n vahvuisesta nokimaasta päätellen voisi olettaa rovionpaikan sijainneen näiden ruutujen kohdalla, josta palamisjännökset on myöhemmin siroteltu kalmiston eteläiselle puoliskolle.

Rauniossa oli sekä naisen että miehen hautaan kuuluvaa kalustoa. Näistä jälkimmäinen esineistö löytyi yleensä aivan pinnalta, litteiden pintakivien alta. Ruuduista I e saatiin ensimmäisen ja toisen kivikerroksen välistä miekankenkäin 13444:3 sekä sen lähistöltä samalta syvyydeltä veitsenterä 13444:16. Ruudusta I-f löytyi vierekkäin litteän kivilaa'an

alta hyvin säilynyt veitsenterä 13444:12, valok. 18760, ja kahden kivikerroksen alta nuolenkärki 13444:8. Ruutu II e:ssä paljastui ohuen kivilaatan alta rautainen paimensauvaneula 13444:4 sekä kuutiokivi parin kivikerroksen syvyydestä, 13444:30. Saman ruudun yläosasta tuli esiin ison maakiven kielekkeeltä, n. 20 cm:n syvyydestä seuraava esineryhmä: kilvenkädensijan osia 13444:20, 13444:22, palaneita raudanpalasia 13444:23 sekä ruutu III -e:n puolelta nuolenkärki 13444:9 (valokuva 18759), kilvenkädensijan katkelma 13444:21. Edellisistä hieman erillään löytyi ruutu II-e:stä veitsenterä 13444:18 pintakivien alta sekä ruutu III-e:stä pahoin turmeltunut raudanpalanen 13444:28 kahden kivikenostuman syvyydestä. Ruutu II-f:n ja III-f:n rajalla oli yhdessä rykelmässä ensimmäisen kivikerroksen alla nuolenkärki 13444:10 sekä toisen kivikerrostuman syvyydessä rautainen veitsi 13444:13, rautainen vyöhhela 13444:19, keihäänkärjen palasia 13444:26 sekä palanutta rautaa 13444:24-25. Hieman ylempänä ruudusta III-f löydettiin kahden kiven välistä 10 cm:n syvyydestä kaksi rautaveitsen katkelmaa 13444:15, 13444:27 sekä katkennut rautaneula 13444:17; aivan pinnasta pienen kivenmukulan alta, kilvenkupuran nipukka 13444:14 sekä nuolenterä 15 cm:n syvyydestä, parin kivikerroksen alta. ^{13444:11}

Joko naisen tai miehen hautakalustoon kuuluvaksi on luettava kalmiston komein löytö pronssinen kaarisolki 13444:1 (valokuva 18761) sekä isosilmäinen lasihelmi 13444:2, jotka löytyivät ruudusta II-e, haudan pohjoissivustalla olevan suuren maakiven kielekkeeltä, kolmen kivikenon ^{ruun} alta n. 30 cm:n syvyydeltä tummasta, noettomasta maasta. Varmoja naiselle kuu-neita koruja näyttivät olleen: ruutu II-e:n ja II-f:n rajalta löydetty pronssisormus 13444:5. (Esine oli neljän kivikenoksen alla, suuren maakiven juurella, ruskeassa liikutellussa hiekas-

sa ruudussa II-f sijainneet kaksi pientä, sinertävää savihelmeä 13444:7, jotka löydettiin samalta syvyydeltä ja samasta maakerroksesta kuin edellä mainittu esine sekä pronssinen sormus 13444:6 ruudusta III-f. Esine oli kolmen kivikerroksen alla, raa'an maan rajalla. Aivan kalmiston pinnalta löydettiin ruudusta II-e kivihioin 13444:31 sekä ruudusta I-e muutaman kivenmukulan alta rautanaula 13444:29.

Edellämainitun raunion lisäksi oli Kuulaanmäen laella pyöreän kiviladelman pohja. Tein sen halki koekaivauksen pohjois-eteläsuunnassa, jonka tuloksena oli raakaa maata heti pintakivien alla. Mikäli paikalla on joskus ollut hautaraunio, on se nykyään kokonaan hävitetty. Käsitykseni mukaan ei Kuulaanmäellä pitäisi olla tutkitun raunion lisäksi muuta kalmistoa, ei ainakaan Ali-Uotilan puoleisella osalla. Kunnan omistamalla rinteellä sen sijaan oli jonkinlaista kiveystä ja niiden välissä koekaivauksen tuloksena tummaa maata, jonka perusteella voisi olettaa (tosin hyvin suurin varauksin), paikalla olevan tai joskus olleen kalmiston. Mäen rinne on kunnan maalla kuitenkin niin jyrkkä, ettei se tunnu sovelialta hautapaikaksi.

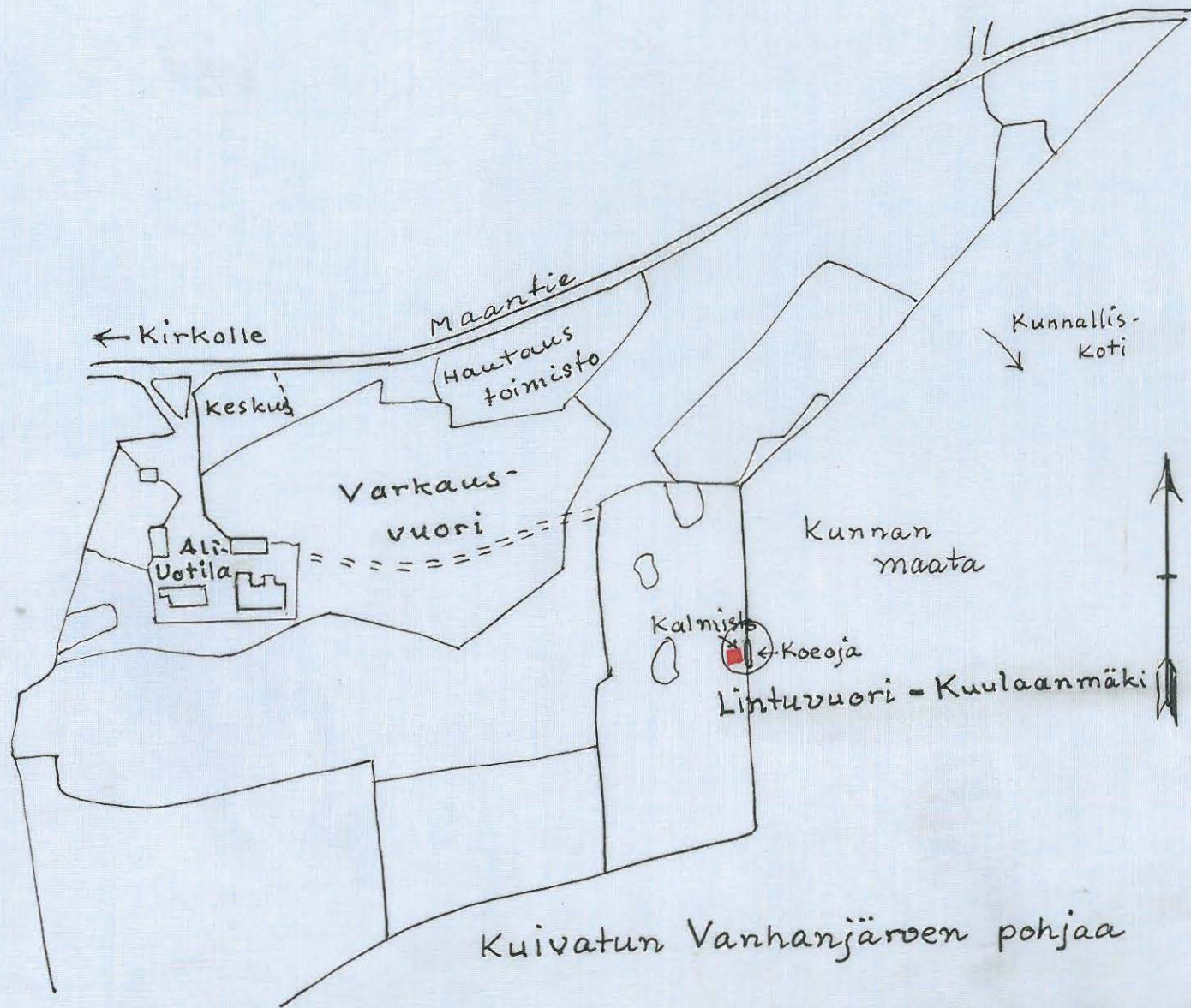
Tutkitusta röykkiöstä länteen sijaitsee muutamia erittäin varmoilta rautakautisilta raunioilta vaikuttavia kumpuja (valokuvat: 18749, 18751, 18762). Tein koekaivauksen Kuulaanmäkeä lähempänä olevaan raunioon, jolloin sain kahden kiviken^{en}ksen alta runsaasti nokimaata.

Helsingissä, toukokuun 24 p:nä 1955

Anna-Liisa Hirviluoto

Anna-Liisa Hirviluoto

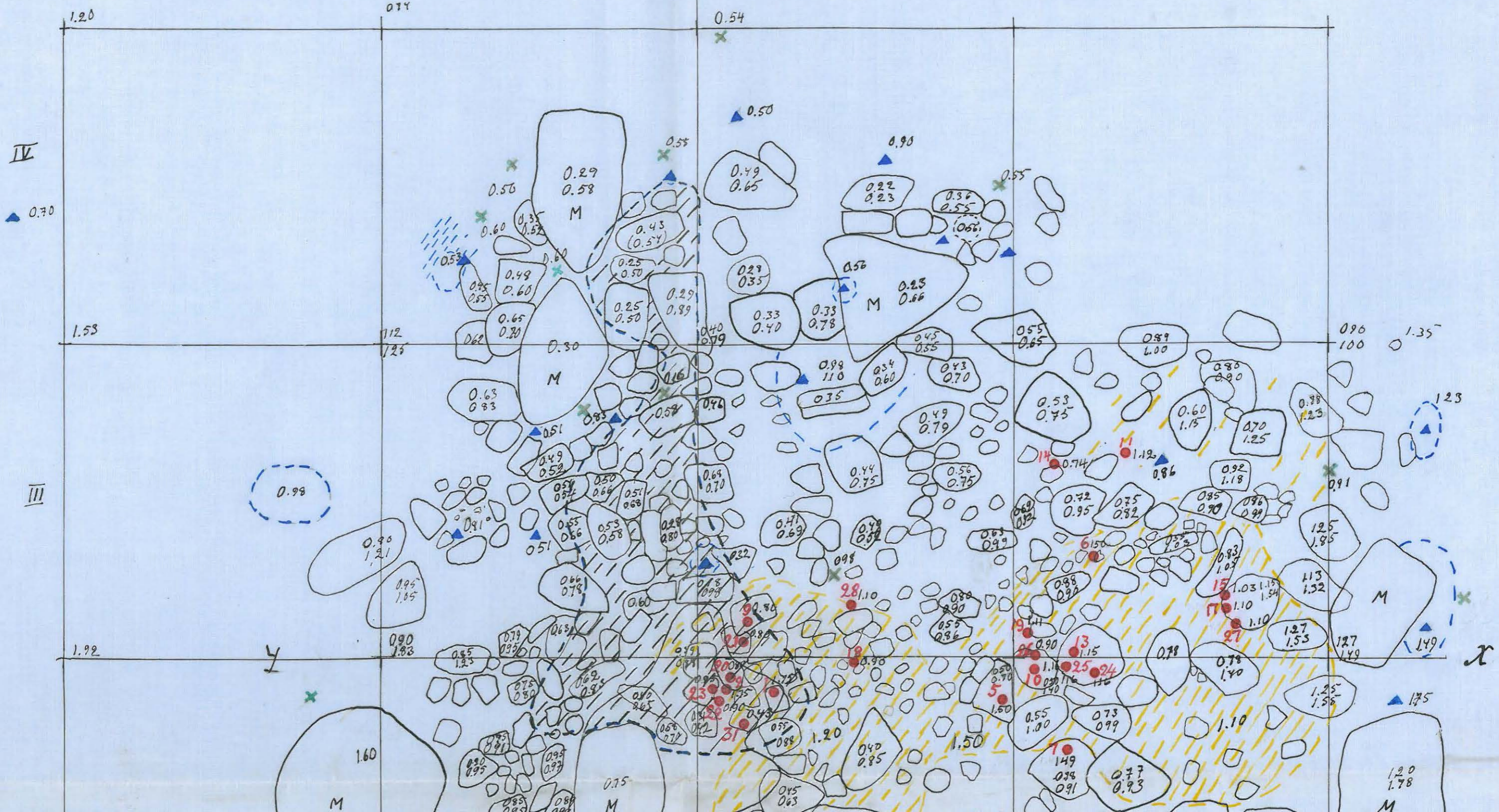

Ali-Uotilan tiluskartta
1:4000

B

IV

0.70

1.20

0.74

0.54

1.58

1.12

1.25

0.40

0.79

0.96

1.00

1.35

III

0.98

1.92

Y

0.90

1.83

1.60

M

0.75

M

0.40

0.85

M

1.50

1.49

0.98

M

0.77

0.93

M

1.25

1.56

M

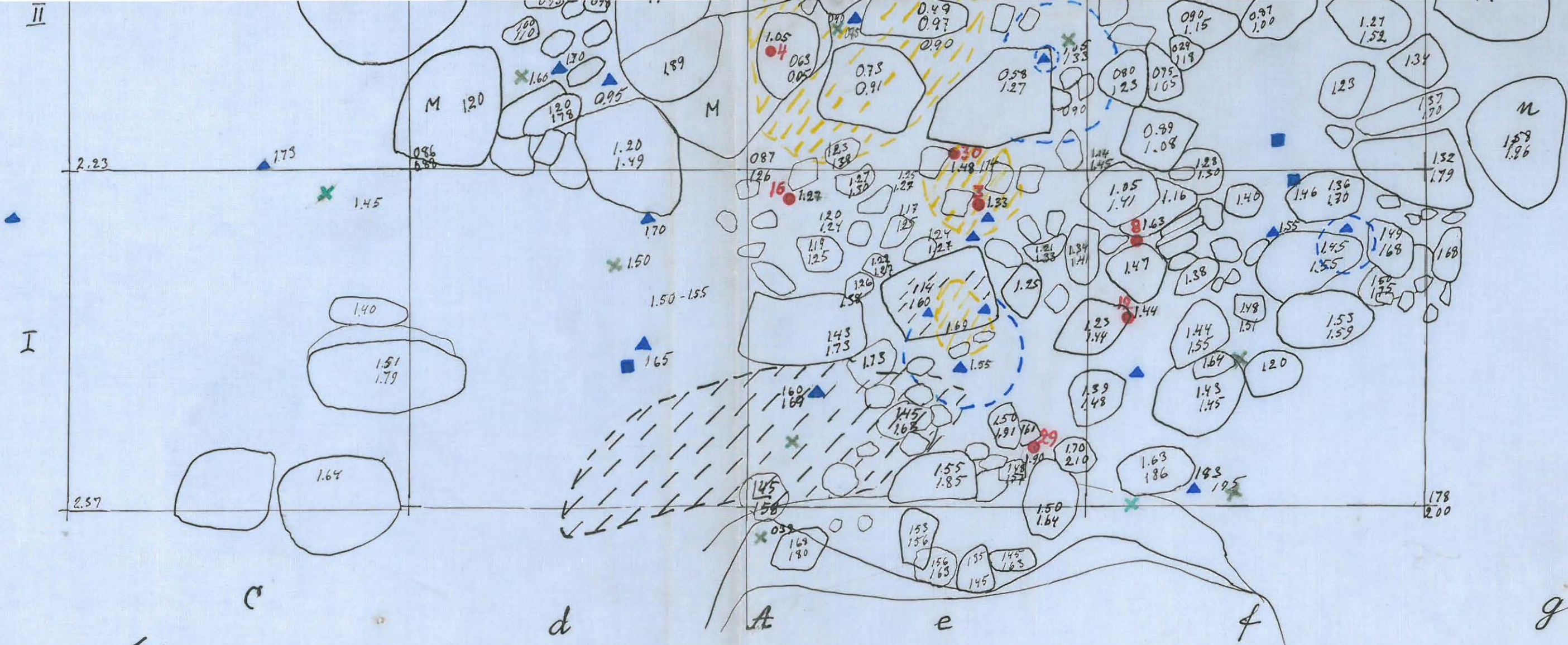
1.20

1.78

M

x

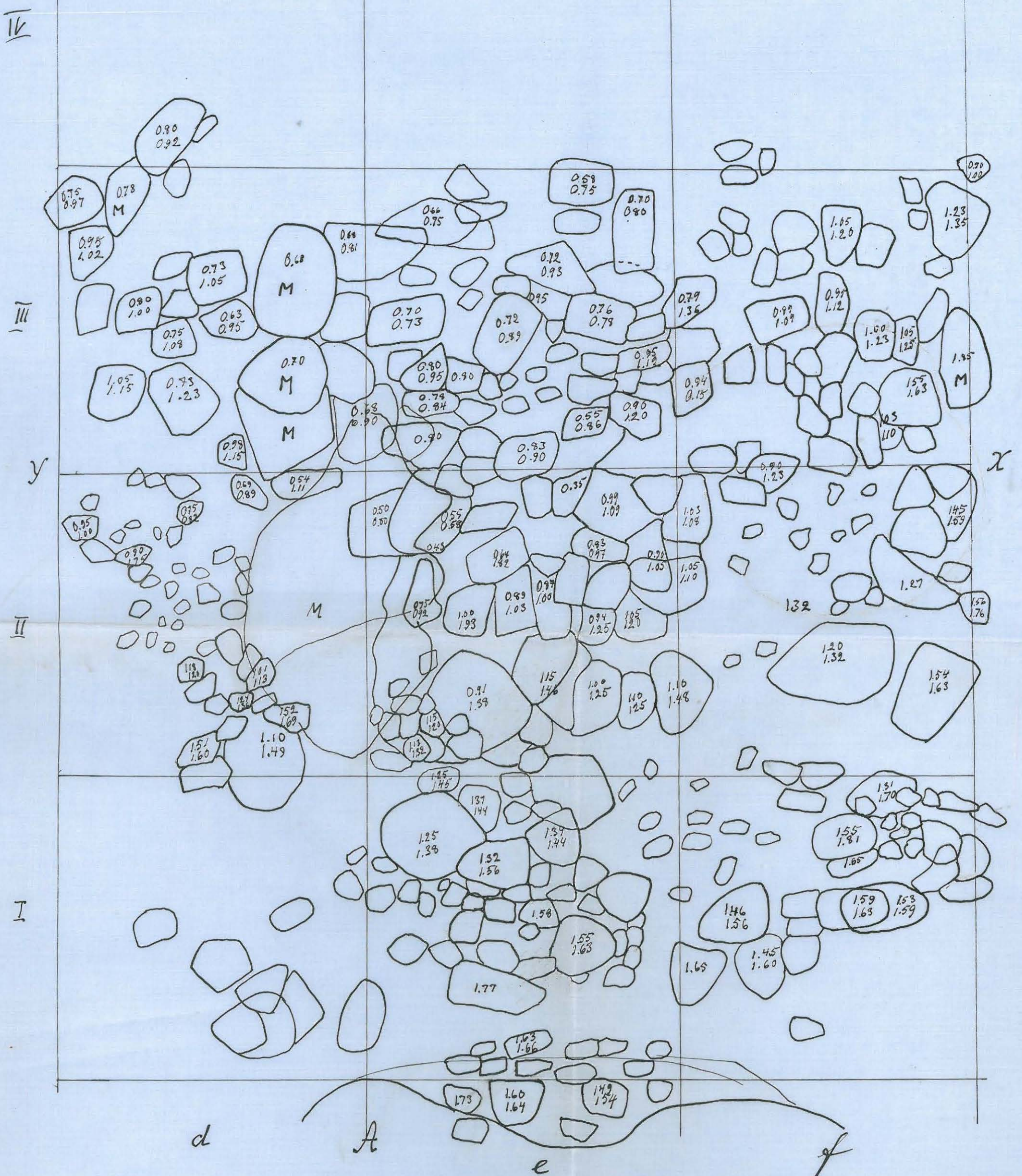
- nokea
- saviastianpaloja
- poltetuita luita
- eläimen lulu
- kangaspuun paino
- 1-31 rauta- ja pronssilöydöt

Ensimmäinen kerros

Urjala, Laukeela, Kuulaanmäki
A-L Hirviluoto 1954

1:25

Toinen kerros

Urjala, Laukeela, Kuulaanmäki
A-L Hirviluoto 1954

1:25

B

IV

III

Y

II

I

X

d

e

f

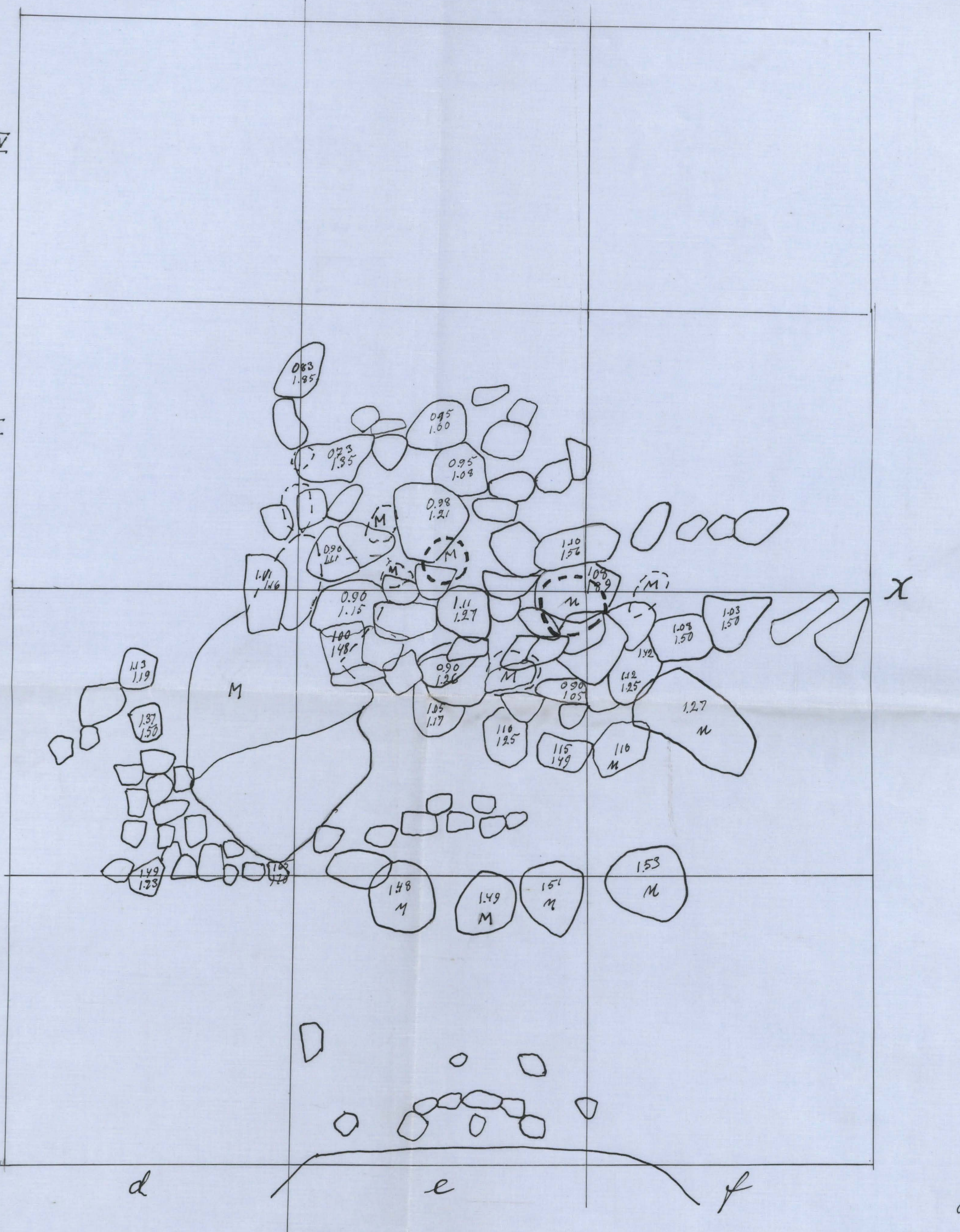
g

A

Kolmas kerros

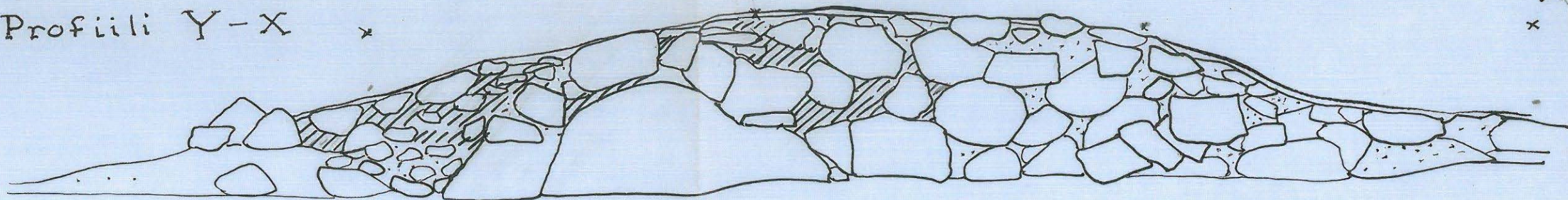
1:25

Urjala, Laukeela, Kuulaanmäki
A-L Hirviluoto 1954

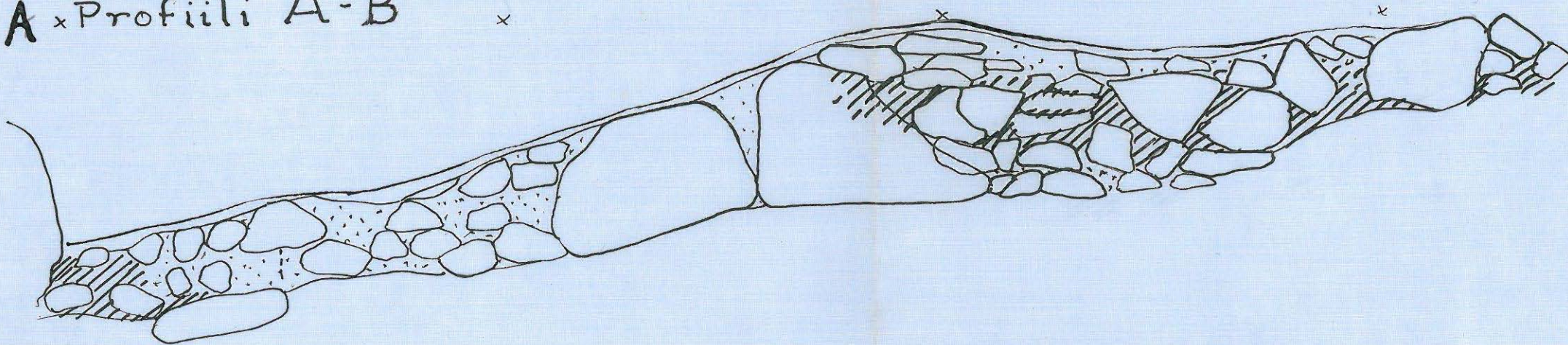

Y_x Profiili Y-X

A_x Profiili A-B

//// = nokea
... = kulttuurimaata

Urjala, Laukeela, Kuulaanmäki

A-L Hirviluoto 1954

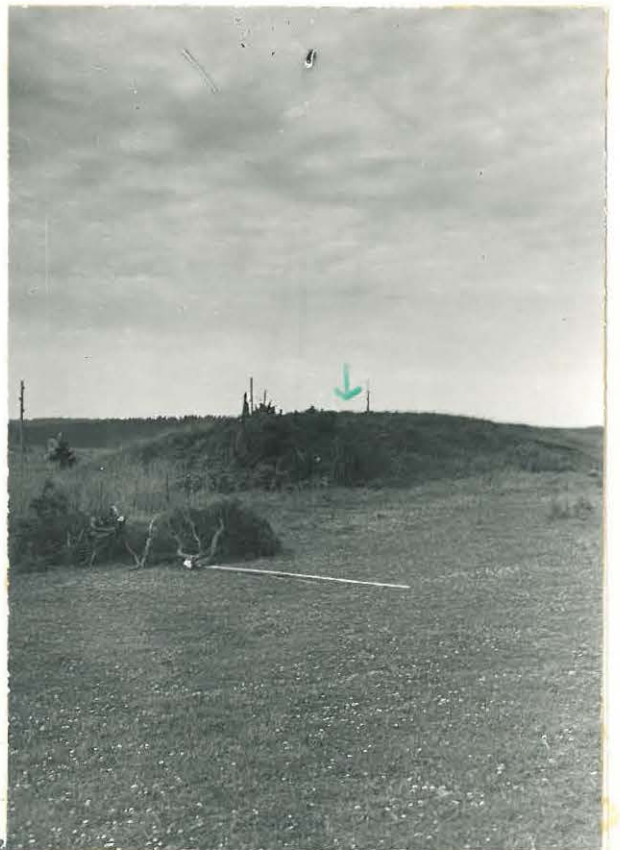
1:25

78757

Ali-Uotilin hakamaata. Etualalla
hautakumpu, jonka luelle on
ladattu laivanmuotoinen (?) ki-
virakennelmä.

18752

Kuulaanmäen laea, jos-
sa nuolen osoittamalla
kohdalla on kivitalonmuksen pohja.

78753

Kalmiston kiveystä kummur-
laelta kuvattuna. Nuolen ovi-
tamalla kohdalla on litteä
pystykivi.

78754

Kalmiston pölyisruinetta.
Herbellä suuri kummurista
halkeillut maakivi.

18755

Halmiston isoista maakivistä
ladattua reunakiveystä nurtejen
II e ja II S kaidalla.

18756

Halmiston kiveystä nurdeissa
II, III ja IV - e.

78757

Kalmiston kiveystä roudussa III-f.
Nuolen osoittamalla kalhdalla erottuu
suuressa selvästi kiviaineksi ja sen kes-
kustassa pystykipi.

78758

Savimurkun palasia kiviaineksin
sisällä roudussa I-f.

18759

Rautainen nuolenbärädi (13444:9)
sekä nuolen osoittamalla la-
dalla palanen kilvokupuan
kädenojaa (13444:21)

18760

Nuolen osoittamalla lahdella
on rautainen metsenträ
(13444:12) .

18767

Pronssinen kaarisolki (13444:7)
Huolen soittamalla kahdalla lasi-
helmi (13444:2).

18762

Eräs Ali-Katilan lai-
dunmaalla olevista lu-
kuisista maansebaaisista
pöydämuunista